# Aktywność Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego w październiku 2026 r.

Październik przyniósł NIST kilka ważnych wydarzeń. Jednym z nich było przyznanie odznaki honorowej „Za Zasługi dla Finansów Publicznych Rzeczypospolitej Polskiej" Julicie Łukomskiej, zastępczyni dyrektora NIST. Odznaczenie nadał Minister Finansów i Gospodarki Andrzej Domański, w uznaniu wkładu w rozwój sektora finansów publicznych, w tym analiz dotyczących jednostek samorządu terytorialnego.

**Depopulacja i lokalne usługi publiczne**

W dniach 1-2 października podczas konferencji Local Trends w Poznaniu dyrektor NIST prof. Paweł Swianiewicz współorganizował, wraz z Marcinem Wojdatem z Unii Metropolii Polskich, debatę o dostarczaniu lokalnych usług publicznych w warunkach depopulacji. W wystąpieniu wprowadzającym omówił cztery możliwe kierunki reform: zmianę podziału terytorialnego, zmiany we współpracy międzygminnej oraz dwa warianty asymetrycznej decentralizacji. Do problematyki tej prof. Swianiewicz powrócił 19 października w Warszawie, podczas konferencji nt. Zakupów Wspólnych, zorganizowanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego. Przedstawił wówczas skutki depopulacji dla gmin, ze szczególnym uwzględnieniem województwa mazowieckiego, oraz możliwe kierunki dostosowania systemu samorządowego do zmian demograficznych.

**Wspólna konferencja NIST i KPRM**

NIST i Kancelaria Prezesa Rady Ministrów zorganizowały konferencję „Moja i Twoja, czyli nasza", poświęconą sytuacji pracowników administracji rządowej i samorządowej. Odbyła się ona 7 października. Dr Anna Dąbrowska, Kierowniczka Zespołu ds. Badań i Analiz Samorządowych NIST, zaprezentowała referat, w którym zestawiła wyniki badania służby cywilnej z 2026 r. z wynikami badania pracowników administracji samorządowej SAM-SON, które objęły łącznie ponad 40 tys. pracowników administracji publicznej. Porównanie wskazuje na zbliżony poziom zadowolenia z pracy w obu grupach, a jako wspólne wyzwanie wskazano ograniczone możliwości awansu.

**Metropolie**

23 października w Gdańsku prof. Swianiewicz uczestniczył w konferencji „MEGAPolis: Prawo (do) metropolii", zorganizowanej na Uniwersytecie Gdańskim. W panelu o regulacjach dotyczących zarządzania obszarami metropolitalnymi zwrócił uwagę na ryzyko koncentrowania się na rozwiązaniach dla poszczególnych aglomeracji zamiast na regulacjach obejmujących wszystkie obszary metropolitalne w Polsce oraz niektórymi zapisami ustawy o metropolii pomorskiej.

**Posiedzenie Rady Programowej NIST**

5 października 2026 r. w Urzędzie Miasta w Łodzi odbyło się VIII posiedzenie Rady Programowej NIST, któremu przewodniczył prof. Robert Gawłowski. Członkowie Rady zgłosili propozycje do planu pracy Instytutu na 2027 r., który powinien być zatwierdzony na grudniowym posiedzeniu Rady.. Dr Anna Dąbrowska przedstawiła stan realizacji 12 projektów badawczych prowadzonych w 2026 r. w NIST.

W trakcie posiedzenia n Mirosława Mikołajczyk, Kierowniczka Zespołu ds. Działalności Szkoleniowej NIST podsumowała działalność szkoleniową Instytutu za okres od 1 stycznia do 30 września 2026 r. Do końca września ze szkoleń NIST skorzystało łącznie 12 446 uczestników, a wsparciem objęto 1 658 jednostek samorządu terytorialnego. W ramach dwóch ścieżek zrealizowano 30 szkoleń online, w których wzięło udział 9 586 osób (w tym 194 radnych i sołtysów). Kursy w ramach służby przygotowawczej objęły 2 860 uczestników reprezentujących 642 JST. Wysoko oceniono także jakość szkoleń: 93,9% ankietowanych uznało, że szkolenia online spełniły ich oczekiwania.

Kolejne posiedzenie Rady zaplanowano na 7 grudnia 2026 r. w Warszawie, a przed nim członkowie otrzymają projekt Planu Pracy NIST na 2027 r.

**NIST na XXIV Samorządowym Forum Kapitału i Finansów w Katowicach**

Podczas XXIV Samorządowego Forum Kapitału i Finansów w Katowicach dyrektor NIST prof. Paweł Swianiewicz zainaugurował panel „Radny przyszłości: reprezentant mieszkańców, kontroler władzy wykonawczej czy realny partner wójta?". Powołując się na przeprowadzony rok temu sondaż SAM-SON, wskazał, że pracownicy administracji podobnie oceniają wpływ wójta, starosty i marszałka województwa , choć organy te są wybierane w różny sposób. Dominacja wójta to przede wszystkim domena małych gmin, a w dużych miastach przewaga prezydenta nad radą w faktycznym wpływie na podejmowanie ważnych dla samorządu decyzji nie jest większa niż starosty nad radą powiatu albo marszałka nad sejmikiem wojewódzkim. Zdaniem prof. Swianiewicza o równowadze władzy w samorządzie decydują głównie lokalna kultura polityczna i tendencja do personifikacji przywództwa, dlatego same zmiany przepisów nie muszą prowadzić do większej równowagi między siłą wójta i rady.

Prof. Swianiewicz uczestniczył też w panelu o finansowaniu zadań zleconych samorządom, koordynowanym przez dr. Grzegorza Kubalskiego ze Związku Powiatów Polskich, w którym wzięli udział także skarbnicy Bytomia, Gliwic i Poznania. Odwołując się do opublikowanego w kwietniu br. badania NIST nt. zadań zleconych, zwrócił uwagę na trudność w oszacowaniu realnych kosztów realizacji tych zadań oraz na niekonsekwencje w przepisach o księgowaniu i raportowaniu wydatków.

**NIST na KWRiST**

Podczas posiedzenia Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, która miała miejsce 28 października, dr Tomasz Grzyb przedstawił wyniki badania wdrażania planów ogólnych gmin. Według przedstawionych danych do 31 sierpnia 2026 r. pierwszy plan ogólny uchwaliło 1205 gmin (48,6%). Odsetek ten różnił się między województwami: od 15,7% w świętokrzyskim do 85,4% w lubuskim.

**Dane osobowe w budżetach obywatelskich**

29 października Łukasz Jaroszewski oraz Mariusz Stasiak vel Stasek reprezentowali NIST na spotkaniu w Urzędzie Ochrony Danych Osobowych, zorganizowanym z inicjatywy Prezesa UODO Mirosława Wróblewskiego. W spotkaniu wzięli udział także przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Związku Województw RP, Związku Powiatów Polskich, Związku Miast Polskich, Związku Gmin Wiejskich RP, Unii Miasteczek Polskich oraz Unii Metropolii Polskich. Dotyczyło ono niepewności prawnej samorządów w zakresie budżetów obywatelskich i obywatelskich inicjatyw uchwałodawczych.

Instytut przedstawił propozycje ramowych regulacji ustawowych oraz trzy możliwe scenariusze weryfikacji tożsamości mieszkańców a także zadeklarował przekazanie pisemnego stanowiska Prezesowi UODO.

**Raport NIST o wyborach samorządowych**

W październiku NIST opublikował raport „Wybory samorządowe – czy potrzebne są jakieś zmiany?". Opracowanie powstało z myślą o IV Debacie Samorządowej NIST, która odbyła się 3 listopada w Bydgoszczy. Swoje opinie przedstawili w nim prof. Jarosław Flis, prof. Adam Gendźwiłł, prof. Bartłomiej Michalak, prof. Magdalena Musiał-Karg i prof. Agnieszka Pawłowska. Raport wskazuje dylematy, korzyści i zagrożenia związane z poszczególnymi rozwiązaniami, nie przesądzając o wyborze konkretnego kierunku zmian. Jest dostępny na stronie: https://www.nist.gov.pl/k/wybory-samorzadowe-czy-potrzebne-sa-jakies-zmiany-opinie-przygotowane-na-iv-debate-samorzadowa-nist,15075.html